

T. C.
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞI

Esas No: 18. Dönem / 1

Karar No:

İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU RAPORU

Hatay Milletvekili Ömer Miski'nin Komisyonumuza başvurarak 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun bazı maddelerinin İnsan Hakları Evrensel Beyanname, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesi ile 111 sayılı ILO sözleşmesinde yer alan çalışmada ayırım ilkesine aykırı hükümler içerdiğini ileri sürmesi üzerine konu Komisyonumuz Danışmanı Doç.Dr.Metin Kazancı ve Adalet Bakanlığı AT Koordinasyon Dairesi Başkanı Doç.Dr.Şeref Ünal'ın inceleme ve araştırmasına sevk edilmiş, bu uzmanlarca hazırlanan raporlar Komisyonumuzun 15.5.1991 tarihli 10.birleşiminde görüşülmüştür.

Bu raporlarda ileri sürülen görüşler Komisyonumuzca da benimsenmiş ve bu doğrultuda 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun bazı maddeleriyle ilgili olarak 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanununun 4.maddesinin (b),(d) ve (e) bentleri uyarınca önerilerde bulunmaya karar verilmiştir.

DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 2.maddesinin son fıkrasıyla sıkıyönetim komutanlarına bölgelerindeki kamu görevlilerinin işlerine son verilmesi veya görevden uzaklaştırılmalarını talep yetkisi tanınmış ve ilgili kurumlara da bu konudaki taleplerin derhal yerine getirilmesi zorunluluğu yüklenmiştir.

Aynı kanunun ek 3.maddesi hükmü ile sıkıyönetim komutanlarının tasarruflarına karşı yargı yolunun kapanması ve bu şekilde görevine

T. C.
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞI

Esas No:

Karar No:

son verilenlerin dava açma haklarının bulunmaması yakınmaların odak noktasını oluşturduğundan konu insan haklarıyla ilgili mevzuat açısından incelenmiştir.

Anayasa çalışma hakkını ve yargı yoluna başvuru suretiyle hak arama özgürlüğünü temel hak ve hürriyetler arasında saymış, sıkıyönetim makamlarının tasarruflarının yargı denetimini de ilke olarak kabul etmiştir.

Temel hak ve özgürlükler içinde yer alan çalışma hakkı ve ödevi Anayasanın 49.maddesinde belirtildiği gibi herkesin hakkıdır. Bu hak idari bir tasarrufla önlense bile bu tasarrufa karşı kişinin etkin bir yargı yerine başvuru hakkı elinden alınmamalıdır. Aksine bir değerlendirme İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 8.ve 11., Avrupa İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesinin 6.maddelerinin ve 13.12.1966 tarihinde 811 sayılı yasa ile T.B.M.M. tarafından onaylanmış İş ve Meslek Bakımından Ayırım Hakkında 111 sayılı ILO Sözleşmesinin Onanmasına Dair Kanunun 1. ve 4. maddelerine aykırı olacaktır.

Hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ilkeleri idarenin her türlü tasarrufunun yargı denetimine tabi tutulmasını gerektirdiği gibi moral ve hukuki bağlayıcılığı olan uluslararası sözleşmeler doğrultusunda da idarenin hiç bir eylem ve işlemini yargı denetimine kapatmak mümkün bulunmamaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 15.maddesi bir milletin hayatını tehdit eden ve sıkıyönetime sebebiyet veren olaylar dolayısıyla akit devletlere temel hak ve özgürlükleri kısıtlama yetkisi vermişse de bu yetkinin kullanımını son derece kısıtlamıştır. Bu bağlamda alınacak tedbirler ancak asgari ve durumun gerektirdiği ölçüde ve tehlike süresiyle sınırlı olmalı, temel hak ve özgürlüklerin özü hiç bir şekilde yok edilmemelidir. Bu nedenle sıkıyönetim Kanunu çerçevesindeki söz konusu uygulamayı sözleşmenin 15.maddesi hükmüyle bağdaştırmak mümkün değildir.

5

T. C.
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNŞAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞI

Esas No:

Karar No:

Aynı sözleşmenin 17.maddesiyle temel hak ve özgürlüklerden yararlanan bireylerin bu hakları, sözleşmede tanınan diğer hak ve özgürlüklerin yok edilmesi amacıyla kullanmaları yasaklandığı gibi akit devletler de söz konusu temel hak ve özgürlükleri, aynı sonucu doğuracak şekilde kısıtlama hakkından yoksundur. Çalışma hakkı, bireyin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan temel bir haktır. Mahkemeye başvurarak hak arama özgürlüğü ise hukuk devletinin temel bir ilkesi olarak sözleşmenin 6.maddesiyle teminat altına alınmıştır. Sıkıyönetim Kanunundaki düzenleme her iki temel hakkın özünü yok edecek nitelikte olduğu için sözleşmenin 17.maddesiyle de bağdaşmamaktadır.

Öte yandan 1402 sayılı Kanunun 18. maddesinin değişik (n) bendinde öngörülen ve para cezaları ile 6 aya kadar olan hürriyeti bağlayıcı cezaların kesin olduğu ve temyiz edilemeyeceği şeklindeki hüküm, İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 7 nolu Protokolün 1.maddesinde belirtilen, ceza hükümlerine karşı kanun yollarına başvurma hakkını ortadan kaldırdığı cihetle, açıkça sözleşmeye aykırıdır.

İnsan hakları mevzuatıyla ilgili tüm bu değerlendirmeler ışığında Komisyonumuzun görüşü insan haklarına saygı ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin gözetilmesi doğrultusunda, sıkıyönetim komutanlarının tasarruflarının yargı denetimine tabi tutulmasının mutlak surette sağlanması için Sıkıyönetim Kanunu'nun ilgili maddelerinde iyileştirici değişiklikler yapılması gerektiği yolundadır. Böylelikle idarenin ceza niteliği alabilen tasarrufunu bağımsız yargı denetleyebilecek ve idare mahkemelerinin kararlarına göre haksız tasarruflara maruz kaldığı belirlenen vatandaşların kendi kusurları olmaksızın görev yapmaktan mahrum bırakılmaları da tazmin edilebilecektir.

T. C.
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞI

Esas No:

Karar No:

3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu'nun
4. ve 6.maddeleri uyarınca gereği yapılmak üzere T.B.M.M. Başkanlığı'na
saygı ile sunulur.